

Pisani odnosi s NR Kinom: Što su, kako i kada Kinezi pisali o Jugoslaviji i Hrvatskoj

Rad predstavlja najznačajnija djela i radove koji su o Jugoslaviji i Hrvatskoj do sada napisani u Narodnoj Republici Kini, kao i istaknutija djela koja su u Jugoslaviji, a potom u Hrvatskoj napisana o Kini. Cilj rada je povijesnoj struci u Hrvatskoj približiti Kinu, pomoći u prevladavanju zloglasne jezične barijere te potaknuti istraživače da aktivnije razvijaju znanstveni dijalog sa zemljama ne više tako Dalekog istoka.

Ključne riječi: Narodna Republika Kina, Jugoslavija, Hrvatska, objavljene knjige i članci, historiografski pregled istraživanja.

Uvod

Interes za Kinu u svijetu, kao i Kine za svijet, nakon završetka Hladnog rata u stalnom je porastu. Broj knjiga objavljenih na stranim jezicima o Kini te broj djela kineskih autora o raznim dijelovima svijeta van Kine je ogroman. Promatrajući ovu razinu civilizacijskog upoznavanja potpuno je razumno postaviti pitanje gdje su se i u kojoj mjeri u njoj smjestili *pisani* odnosi Hrvatske i Kine. Što to Kina zna o nama, i koliko smo mi, van uglavnom kratkih kopiranih novinskih članaka, uistinu s Kinom upoznati? Imajući na umu kako je znanje o tome što se pisalo na jednoj i drugoj strani, na koji način, tko je pisao i u kojem povijesnom kontekstu osnova za bilo kakav objektivni znanstveno-istraživački pristup, dodatni poticaj za sastavljanje uvoda u ne uvijek lako pregledan presjek znanja koje Kina ima o nama i koje mi imamo o njoj sasvim je razvidan. Iako je ipak povijesna struka ona koju ovaj rad ima namjeru najviše poslužiti, u radu će biti govora i o drugoj tematici koja je Kinezima do sada bila zanimljiva, a koja je vezana uz prostor Hrvatske i regiju Srednje i Jugoistočne Europe. Unatoč tome što je u prvome planu ovoga rada predstaviti kinesku stranu objavljivanja, jugoslavenska i hrvatska strana neće biti zanemarena. Ona će biti navedena u obliku navoda.

Kao izvori za ovaj rad poslužili su u prvome redu katalozi nekoliko kineskih knjižnica. Najveća i za ovaj prikaz najvažnija svakako je pekinška *Kineska nacionalna knjižnica*¹ unutar čije se zbirke od preko 35 milijuna svezaka i predmeta smjestila većina knjiga i radova o Jugoslaviji i zemljama nasljednicama.² Osim te knjižnice, korišteni su katalozi knjižnica kineskih sveučilišta *Peking University*,³ *Qinghua University*,⁴ *People's University*⁵ te *Capital Normal University*.⁶ S obzirom da odsjeci za povijest svih četiriju navedenih sveučilišta visoko kotiraju na kineskoj znanstvenoj sceni, njihovi su katalozi bili od velike koristi ne samo zbog pronalaženja znanstvenih radova vezanih uz predmet kojim se bavi ovaj rad, već i zbog dohvaćanja uvida u povijesni kontekst unutar kojega su ti radovi i nastali. Nadalje, uz navedene kataloge, od pomoći je bio i digitalni arhiv čiji engleski naziv glasi *China National Knowledge Infrastructure – CNKI*, bez koje se danas u Kini gotovo nemoguće baviti znanstvenim radom.⁷ Na kraju, u prikupljanju materijala pomoglo je pregledavanje literature kojom su se vodili kineski stručnjaci pri pisanju knjiga i radova o Jugoslaviji, zemljama nasljednicama, Balkanu itd. Također, pri prikupljanju informacija od velike pomoći bili su fondovi Kabineta Predsjednika Republike (KPR 837) i Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije (CK SKJ 507) Arhiva Jugoslavije (AJ) te Politička arhiva Ministarstva spoljnih poslova Republike Srbije (DASMIP, PA).

Na kraju ovog uvoda potrebno je još nešto reći o metodi navođenja kineskih izvora koja je u radu korištena. U stranoj literaturi, u većini slučajeva kineski se izvori navode na način da se izostave kineski znakovi, te se umjesto njih koristi latinični zapis, tzv. *pinyin*. Problem s takvom metodom je taj što se *pinyin* u Kini koristi tek kao pomoć pri učenju znakova te kao jedna od metoda pretvaranja znakova u njihov digitalni oblik. Sam latinični zapis, osim na ulicama nekih zvučnijih kineskih gradova, nigdje se ne koristi. Tako latinični zapis citiranih radova, a posebno imena autora koja su često sastavljena od vrlo specifičnih znakova, potpuno gubi svoj smisao ukoliko ih se želi pretražiti ili provjeriti. Prema tome, ukoliko bismo izostavili kineske znakove iz ovoga i sličnih radova, posve se gubi smisao ovakvih prikaza, ponekad uopće i navođenja kineske literature. Naime, poznavateljima kineskog jezika latinični zapis nije od pretjerane koristi, dok je, s druge strane, onima koji kineski jezik ne poznaju i tako svejedno, s tom

1 Kineska nacionalna knjižnica (国家图书馆): <<http://www.nlc.cn/>> (30.11.2016.).

2 Puni popis svezaka Kineske nacionalne knjižnice dostupan je na: <<http://www.nlc.gov.cn/newen/newVisitUs/nlcrs/>> (30.11.2016.).

3 *Peking University* (北京大学): <<http://www.lib.pku.edu.cn/portal/>> (30.11.2016.).

4 *Qinghua University* (清华大学): <<http://lib.tsinghua.edu.cn/dra/>> (30.11.2016.).

5 *People's University* (中国人民大学): <<http://www.lib.ruc.edu.cn/>> (30.11.2016.).

6 *Capital Normal University* (首都师范大学): <<http://sdsfdx.dooland.com/site/>> (30.11.2016.).

7 Digitalna arhiva *China National Knowledge Infrastructure* (中国知识基础设施工程) teži tome da se u njoj redovito objavljuju znanstveni časopisi, zbornici, znanstveni radovi te magistarske i doktorske radnje iz svih područja znanosti. Također, u njoj se može pronaći mnoštvo za povjesničare posebno zanimljivog materijala u digitaliziranom obliku poput starih časopisa, novina, biltena i sl: <<http://www.cnki.net/>> (30.11.2016.).

razlikom da i oni mogu, jednostavno koristeći *copy-paste*, kineske znakove prebaciti u pretraživače, kataloge ili on-line rječnike te vrlo brzo i lako provjeriti barem neke stvari. S latiničnim zapisom se ne može ni to.

Revolucionari i revizionisti: Objavljivanje od kraja Drugog svjetskog rata i osnutka *Nove Kine* do obnavljanja odnosa Kine i Jugoslavije u sedamdesetim godinama dvadesetog stoljeća

U trenutku kada je *Mao Zedong* (毛泽东) 1. listopada 1949. u Pekingu pročitao proglas o proglašenju Narodne Republike Kine, Jugoslavija je već više od godinu dana bila van komunističkog lagersa te se na nju nisu odnosile Maove riječi kojima je izražena želja nove kineske vlade za uspostavljanjem diplomatskih odnosa s vladom svake zemlje koja je voljna poštovati principe jednakosti, obostrane koristi i teritorijalnog suvereniteta.⁸ Preokupiranost dovršetkom rata protiv *reakcionara Chiang Kai-sheka* (蒋介石), ekspanzionalno rastućem neprijateljstvu spram aktivnosti *imperijalističkih* Sjedinjenih Američkih Država u regiji te težnja da se osigura što čvršća podrška *bratskog* Sovjetskog Saveza, bili su i više nego dovoljni razlozi da Kina jednostavno ignorira nekoliko dana nakon proglašenja pristiglo priznanje jedne daleke, male, *revizionističke* i u konačnici, za Kinu ne pretjerano važne zemlje.⁹ Rat u Koreji na vanjskom te društvena i politička reorganizacija zemlje na unutrašnjem planu, Kinezima su dodatno skrenuli pažnju s daleke Jugoslavije. Stoga i ne čudi da se u Kini tijekom prve polovice pedesetih gotovo ništa ozbiljnije i opširnije o Jugoslaviji nije pisalo.¹⁰

Prva prekretnica nastupa s 1955., odnosno s uspostavljanjem diplomatskih odnosa između Jugoslavije i Kine, čemu je zaslužan u prvome redu bio Hruščovljević zaokret u vanjskoj politici Sovjetskog Saveza u smjeru stvaranja atmosfere pomirenja kako unutar

8 Vidi: *Proglas o osnivanju Centralne narodne vlade Narodne Republike Kine* u: *Sabrana djela Mao Zedonga*, sv. 6, str. 2. (中共中央文献研究室编:《毛泽东文集》人民出版社2009年). Maov proglas objavljen je u dnevnom listu *Renmin Ribao* (人民日报) 2. listopada 1949. g.

9 O ranim vezama jugoslavenskih i kineskih komunista, jugoslavenskom priznanju Chiang Kai-shekovog režima te okolnostima jugoslavenskog priznanja Nove Kine vidi u: Čavoški, Jovan, *Overstepping the Balkan Boundaries: The Lesser Known History of Yugoslavia's Early Relations with Asian Countries (New Evidence from Yugoslav/Serbian Archives)*, *Cold War History*, 11:4 (2011).

10 Iako je potrebno napraviti precizniju i sadržajniju studiju za ovo razdoblje, površnim pregledom nekoliko glavnih dnevnih listova i časopisa dolazi se do zaključka kako se ni u njima ime Jugoslavije nije mnogo spominjalo. Dnevni listovi poput *Renmin Ribaoa* očekivano su s vremena na vrijeme prenosili (uglavnom sovjetske) vijesti o Jugoslaviji, dok su politički časopisi po svega nekoliko puta godišnje izdali tek poneki članak. Do ljeta 1948. u člancima, primjerice časopisa *Svjetska zbiljanja* (世界知识), koji bi se mogao smatrati ekvivalentom jugoslavenskog časopisa *Međunarodna politika*, o Jugoslaviji se uglavnom isticala partizanska borba protiv fašizma i poslijeratni napredak, dok su nakon toga pojavljivali tekstovi koji su trebali poduprijeti tezu o Jugoslaviji kao zemlji koja je izdala razvoj socijalizma i prešla u tzv. *imperijalistički tabor*.

socijalističkog bloka, tako i na globalnoj razini.¹¹ Znanje o Jugoslaviji u Kinu počelo je teći preko prijevoda statističkih godišnjih izvješća i raznih opisnih knjižica o gospodarskom razvoju Jugoslavije, nekoliko književnih djela¹² te zbirke podataka o Jugoslaviji.¹³ Tada je put do Kine pronašlo djelo Jovana Marjanovića *Narodnooslobodilački rat i narodna revolucija u Jugoslaviji* koja je u Kini objavljena godinu nakon njezinog prvog jugoslavenskog izdanja.¹⁴

Ipak, razvoj međunarodne političke situacije onog vremena onemogućio je normalan nastavak kulturne suradnje. Već je jugoslavensko protivljenje sovjetskom rješenju mađarske situacije iz jeseni 1956. bilo uzdrimalo novostvoreno jugoslavensko-kinesko prijateljstvo, dok su ga promjene koje su nastupile s programom Sedmog kongresa Saveza komunista Jugoslavije u potpunosti potopile.¹⁵ Ideološka rasprava i inzistiranje Kineza na tome da “njihova izdavačka preduzeća i štampa imaju pravo da vode opravdanu borbu protiv revizionizma kada je njihov zadatak da ga raskrinkaju pred svijetom”¹⁶ posve je prekinuo inače dobar početak izdavačke djelatnosti tema i auto-

-
- 11 U usporedbi s Kinom u mnogo mirnijoj Jugoslaviji se do 1955. o Kini pisalo mnogo više. Jugoslavenki su se autori zanimali za razvitak komunizma u Kini, borbu protiv Japana i građanski rat. Nakon uspostave diplomatskih odnosa, pojavili su se i prvi putopisi. Najistaknutija izdanja ovog razdoblja su: Avarin, Vladimir Jakovlevič, *Kineski narod u borbi protiv reakcije*, Kultura, Zagreb, 1947; Anđelković, Dušan, *Oslobodilačka borba kineskog naroda*, Rad, Beograd, 1949; Terić, Vojo, *Borba Kine*, Glas rada, Beograd, 1949; Teslić, Vladimir, *Kineska revolucija i Moskva*, Rad, Beograd, 1953; Radenković, Đorđe, *Kina Mao Ce Tung*, Narodna prosvjeta, Sarajevo, 1956; Baum, Vladimir, *Pod nebom jedno je carstvo sredine*, Naprijed, Zagreb, 1959; Hadžić, Fadil, *Buda me lijepo primio: putopis slučajnog moreplovca*, Vjesnik, Zagreb, 1955; Stameković, Dragi, *Sa putovanja po Kini*, Prosveta, Beograd, 1956; Marinković, Nada, *Kina: putopis*, Sloga, Zagreb, 1958.
- 12 Prvi pisci s prostora Jugoslavije koji su pronašli put do Nove Kine bili su po jedan slovenski i hrvatski te dva srpska književnika, Ivan Cankar, Ivo Vojnović, Čedomir Minderović i Branislav Nušić, redom s djelima *Sluga Jernej i njegovo pravo*, *Ekvinocij*, *Oblaci nad Tarom* i *Gospođa Ministarka*: 参卡尔: 《老管家耶尔奈》人民文学出版社1957年; 伊沃·沃伊诺维奇: 《暴风雨》人民文学出版社1957年; 塞多米尔·敏笛罗维奇: 《云层笼罩着塔拉》作家出版社1957年; 纽西奇: 《大臣夫人》中国戏剧出版社1958年.
- 13 《南斯拉夫资料汇编》世界知识出版社1957年.
- 14 马梁诺维奇: 《南斯拉夫的解放战争和人民革命》世界知识出版社1957年.
- 15 Kineska reakcija na program VII. Kongresa SKJ-a koji se održao u Ljubljani u proljeće 1958. bila je toliko burna da je iznenadila i Sovjetski Savez. Skupa s Albanijom, s kojom je Kina od tog vremena počela razvijati sve prisnije odnose, kritike su se nastavile, čak i pooštrile i nakon što se godinu dana kasnije kritika većine drugih socijalističkih zemalja stišala. Prema početku šezdesetih godina dvadesetog stoljeća kritika jugoslavenskog revizionizma je zbog novog pomirenja Jugoslavije i Sovjetskog Saveza polako prerasla u kritiku Hruščovljevog revizionizma što je bila prva faza jedne od značajnijih epizoda Hladnog rata – razilaženja Sovjetskog Saveza i Kine. Jugoslavija se tako nakon 1948. po drugi puta našla u samom centru događanja globalnog karaktera. Tijek kineske kritike lako se može pratiti u dnevnim listovima i časopisima. *Renmin Ribao*, *Beijing Ribao* (北京日报), *Svjetska zbivanja*, *Crvena Zastava* (红旗), *Istraživanja međunarodnih pitanja* (国际问题研究), *Časopis o humanizmu* (人文杂志) tek su neki od brojnih naslova.
- 16 Odgovor Kineza prilikom pokušaja upućivanja protesta zbog izdavanja knjižice od 60-ak stranica nazvane *Titova klika i lice suvremenog revizionizma*. U toj je knjižici između ostaloga naglašeno kako je jugoslavensko vodstvo buržoaska diktatura i izdajnička klika koja živi od američke pomoći. Jugoslavi-

ra s jugoslavenskih prostora u Kini. Iz mnoštva tekstova, novinskih napisa, članaka, brošura i knjiga o revizionizmu u Jugoslaviji možemo istaknuti nekoliko u ono vrijeme popularnijih i opsežnijih izdanja poput serije *Kritika prijedloga jugoslavenskog programa od strane komunističkih i radničkih partija*,¹⁷ zbornika *Radovi o opovrgavanju novog revizionizma*,¹⁸ knjižicu koja je izazvala posebno burnu reakciju jugoslavenskog Ministarstva spoljnih poslova *Titova klika i lice suvremenog revizionizma*,¹⁹ zbir *Kritika jugoslavenskog revizionizma od strane komunističkih partija*,²⁰ poznatu brošuru *Da li je Jugoslavija socijalistička država*²¹ i knjižicu *Jugoslavenski revizionizam je oružje američkog imperijalizma*.²² Osim ovakvih izdanja, u Kini su se u ovom razdoblju izdavale razne zbirke političkih i gospodarskih spisa o Jugoslaviji te djela nekih jugoslavenskih političara, poput Stane Kavčiča, Mike Špiljka, Milovana Đilasa i Veljka Vlahovića, čija je svrha uglavnom bila materijalno potkrepljivanje svakojakih kritika.²³

Turbulentna kineska situacija s kraja pedesetih i kroz čitave šezdesete, koja se na svojoj površini pojavljivala u obliku borbe protiv revizionizma i imperijalizma, pokušaja da se dosegne treći svijet i razlaza sa Sovjetskim Savezom, a ispod te iste površine kao skokovi unaprijed, stvaranje komuna, kampanja protiv desničara, reakcionara, revizionista i, na kraju, borbe za moć u partijskom vrhu, dovela je do katastrofalne gospodarske i društvene situacije koja je dodatno onemogućila razvijanje dijaloga sa svijetom i utrla put izolaciji.²⁴ Vrhunac tog zatvaranja došao je s tzv. *Kulturnom revolucijom* kada

---

ju se pritom optužilo da pruža podršku imperijalizmu u stvaranju napregnute međunarodne situacije u oblasti Formoze, a Titu se prozvalo Judom. Vidi: DASMIP, F-70: Kina 377, 425350, "Telegram Sekretarijatu za inostrane poslove", 30. rujna 1959., Peking

- 17 《各国共产党和工人党批判南共纲领草案文选》江西人民出版社1958年。Ova serija kritika obuhvaća čak 10 svezaka i gotovo 900 stranica teksta.
- 18 《驳斥现代修正主义论文集》湖南人民出版社1958年。
- 19 何畏：《铁托集团的现代修正主义面目》中国青年出版社1959年。
- 20 《各国共产党批判南斯拉夫修正主义言论摘录》世界知识出版社1959年。
- 21 《南斯拉夫是社会主义国家吗？》人民出版社1963年。Ovaj, inače najpoznatiji tekst o jugoslavenskom revizionizmu od tridesetak stranica izvorno je bio objavljen u *Renmin Ribau* 26. rujna i u *Crvenoj Zastavi* 1. listopada – na dan osnutka NR Kine. Valja, međutim, naglasiti da unatoč naslovu, u ovoj fazi kineske kritike revizionizma Jugoslavija više nije na prvom mjestu. Ovaj tekst zapravo je kritika Hruščovljevog odmak od staljinizma i njegovog "približavanja" Titu. Upravo se zato taj tekst još mnogo puta kasnije nanovo objavljivao, čak i kao posebna knjižica.
- 22 (其他题名信息：越南劳动党报刊文选)：《南斯拉夫修正主义是美帝国主义的工具有》人民出版社1964年。
- 23 斯塔涅·卡夫契奇 (Stane Kavčič)：《南斯拉夫的社会自治》生活·读书·新知三联书店1963年；米卡·兹皮拉克著 (Mika Špiljak)：《南斯拉夫战后经济发展中的投资》商务印书馆1963年；德热拉斯 (Đilas)：《新阶级》世界知识出版社1963年；维利科·弗拉霍维奇 (Veljko Vlahović)：《南共联盟纲领和思想斗争“尖锐化”》生活·读书·新知三联书店1964年。U ovom su razdoblju u raznim oblicima objavljivani i govori drugih jugoslavenskih političara, pogotovo oni Tite i Kardelja, ali ne kao zasebne knjige, već uglavnom u sklopu zbirki raznih dokumenata o Jugoslaviji.
- 24 U zadnja dva desetljeća, broj knjiga napisanih o Kini u zapadnim zemljama jako je porastao te se preko djela zapadnih istraživača lako može pristupiti povijesnom kontekstu o kojem je ovdje riječ. Među najznačajnijim su svakako sljedeća djela: Westad, Odd A., *Brothers in Arms: The Rise and Fall*

se gotovo sva izdavačka djelatnost naglo usporila ili zaustavila u svim svojim segmentima, izuzev one kojoj je cilj bio proslaviti ili poduprijeti misao *Mao Zedonga*.²⁵ Kako je Kina polako tonula u svoju *Kulturnu revoluciju*, tako su se i napadi na jugoslavenski revizionizam stižali. O Jugoslaviji se u ovo najrevolucionarnije vrijeme pisalo vrlo malo, a u razdoblju od 1965. do 1972. g., van poneke kritike, ne može se pronaći ni jedan relevantan naslov vezan uz tematiku srodnoj Jugoslaviji.²⁶

---

of the Sino-Soviet Alliance, 1945–1963, Stanford University Press, 1998; Cheek; Timothy, *Mao Zedong and China's Revolution: A Brief History with Documents*, Palgrave Macmillan, 2002; Chevrier, Yves, *Mao and the Chinese revolution*, Interlink Books, 2004; MacFarquhar, Roderick, Schoenhals, Michael, *Mao's Last Revolution*, Belknap Press, 2008, Lüthi, Lorentz M., *The Sino-Soviet Split: Cold War in the Communist World*, Princeton University Press, 2008; Radchenko, Sergey, *Two Suns in Heavens: The Sino-Soviet Struggle for Supremacy, 1962–1967*, Washington: Woodrow Wilson Center Press, 2009; Dikötter, Frank, *Mao's Great Famine: The History of China's Most Devastating Catastrophe, 1958–62*, Walker & Company, 2011; Dikötter, Frank, *The Tragedy of Liberation*, Bloomsbury Press, 2013; Dikötter, Frank, *The Cultural Revolution*, Bloomsbury Press, 2016. No iako su ovi i mnogi navedeni istraživači proizveli neke uistinu impresivne knjige i radove, svijet još uvijek čeka da se ovim temama na znanstveni način počne baviti sama Kina. Nažalost, Kina je još uvijek po tom pitanju kruta i zatvorena pa je i broj kineskih istraživača i radova o ovim temama unutar Kine u velikom nerazmjeru s njihovom važnošću. Trenutno najznačajnija kineska djela o ovom razdoblju su: 谢春涛 (Xie Chuntao) : 《大跃进狂澜》 (*Burni valovi Velikog skoka naprijed*) 河南人民出版社 1990年; 席宣 (Xi Xuan), 金春明 (Jin Chunming) : 《文化大革命简史》 (*Kratka povijest velike Kulturne revolucije*) 中共党史出版社2006年; 罗平汉 (Luo Pinghan) : 《天堂实验：人民公社化运动始末》 (*Eksperiment raja: Potpuna priča o narodnim komunama*) 中央党校出版社2006年; 罗平汉 (Luo Pinghan) : 《“大跃进”的发动》 (*Pokretanje “Velikog skoka unaprijed”*) 人民出版社2009年; 王年一 (Wang Nianyi) : 《大动乱的年代：1949-76年的中国》 (*Vrijeme velikih nemira: Kina 1949–76*) 人民出版社2009年; 高华 (Gao Hua) : 《革命年代》 (*Doba revolucije*) 广东人民出版社2010年; 张化 (Zhang Hua), 苏采青 (Su Caiqing) : 《回首“文革”：中国十年“文革”分析与反思》 (*Pogled na kulturnu revoluciju: Analiza i razmišljanja o deset godina “Kulturne revolucije”*) 中共党史出版社2014年.

25 U vremenu do 1965. g. Mao se u kineskim medijima pojavljivao često otprilike kao i Tito u jugoslavenskim. Povremeno bi se objavio neki njegov članak ili izjava u razumnom ritmu. No od 1965. g. nadalje nagli preokret u stilu i sadržaju objavljivanih tekstova uistinu je zapanjujuć. Maoovi tekstovi, govori, izjave i pjesme počeli su se objavljivati gdje god su se mogli, što je potpuno zagušilo razvitak ikakve kritičke rasprave. Partijsko vodstvo pokušalo je kroz medije utjecati na sve sfere života u Kini pretvarajući maoističku misao u temelj svake aktivnosti. Kao tek jedan ilustrativni primjer može se navesti komentar časopisa *Svjetska zbivanja* o pobjedama kineske reprezentacije tijekom Svjetskog prvenstva u stolnom tenisu održanog u Jugoslaviji u ljeto 1965. g: “Stolnoteniska reprezentacija naše zemlje izvršno je primijenila dijalektički materijalizam i zahvaljujući briljantnoj misli predsjednika Maoa o kontradikciji unutar jedinstva analizirala treninge i natjecanje te došla do spoznaje o snazi i slabostima protivnika.” Iz članka 《果然夺得锦标归》 (*Dovoljno sigurni u pobjedu*) u: 《世界知识》 (*Svjetska zbivanja*), br. 9. 1965., str. 23.

26 S druge strane, u ovom razdoblju, autori iz Jugoslavije bili su mnogo plodniji od kineskih. Pisalo se o aktualnim događajima u Kini, odnosima sa Sovjetskim Savezom, kineskim kritikama, i sl. Neki od važnijih naslova su: Dapčević-Orešćanin, Sonja, Pavlović, Puniša A., *Narodna Republika Kina*, Kultura, Beograd, 1960; Kardelj, Edvard, *Socijalizam i rat: osvrt na kinesku kritiku politike koegzistencije*, Kultura, Beograd, 1960; Dapčević-Orešćanin, Sonja, *Odnosi Kina – SSSR*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 1962; Miličević, Obren, *Kineska politika: pozadina kampanje protiv Jugoslavije*, Sedma sila, Beograd, 1962; Dapčević-Orešćanin, Sonja, *Sovjetsko-kineski spor i problemi*

Objavljivanje u godinama jugoslavensko-kineskog prijateljstva (sedamdesete i osamdesete)

Krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća situacija u Kini počela se polako stabilizirati, a Kina je iznova počela otvarati komunikacijske kanale sa svijetom. U sklopu događaja koji su prethodili jednom od značajnijih momenata Hladnog rata, tj. uspostavi diplomatskog dijaloga Kine i SAD-a koji se počeo ostvarivati s Nixonovim dolaskom na mjesto predsjednika, Kina je i Jugoslaviji pokazala novi obraz. Od 1970. g. obje zemlje ponovno šalju svoje veleposlanike, a 1971. Kinu je posjetio tadašnji jugoslavenski ministar vanjskih poslova Mirko Tepavac.²⁷ Ipak, bolje diplomatske veze i porast trgovinske razmjene isprva na kineskoj strani nisu popratili i značajniji naslovi sve do 1977. i 1978. kada su u uzajamnim posjetima Kini i Jugoslaviji bili šefovi država, Tito i *Hua Guofeng* (华国锋),²⁸ čemu je razlog bio još uvijek onaj vezan uz unutrašnje prilike u Kini.²⁹ Kao i nakon 1955., Kina je znanje o Jugoslaviji počela graditi s prijevodima. Prijevodi Dedijerove biografije J. B. Tita, Dedijerove knjige

---

razvoja socijalizma, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 1963; Eremija, Boško, *Kinesko-sovjetski dokumenti o aktuelnim problemima u međunarodnom radničkom pokretu*, Institut za izučavanje radničkog pokreta, Odeljenje za savremeni radnički pokret, Centar za dokumentaciju, Beograd, 1963; Stošić, Branko, *Šta se događa iza Kineskog zida?*, Beograd Press, 1964; Šolajić, Dragutin, *Politika Kine*, Komunist, Beograd, 1965; Šolajić, Dragutin, *Kineska kulturna revolucija*, Sedma sila, Beograd, 1966; Dinić, Jordan, Lazić, Dušan, *Narodna Republika Kina: koncepcije o socijalističkom razvoju i politika u međunarodnim odnosima*, Institut za međunarodni radnički pokret, Beograd, 1970; Vukadinović, Radovan, *Vanjska politika NR Kine*, Centar za aktualni politički studij, Zagreb, 1970.

- 27 Kinesko veleposlanstvo u Jugoslaviji i jugoslavensko u Kini s radom su bila počela nakon uspostavljanja odnosa u siječnju 1955. g. No zbog ideoloških i drugih problema, jugoslavenski i kineski veleposlanik, *Vladimir Popović* i *Wu Xiuquan* (伍修权), napustili su svoja mjesta do ljeta 1958. g. Veleposlanstva su do 1970. g. nastavila s radom s otpravnicima poslova na čelu. Informacije o radu jugoslavenske ambasade mogu se naći u Diplomatskom arhivu Ministarstva spoljnih poslova Republike Srbije (Politička Arhiva), dok se neki uvodni detalji o iskustvima Popovića i Wu-a mogu pronaći u knjizi Marka Špadijera pod nazivom "*Vladimir Popović – Španac*" (Matica Crnogorska i Skaner studio, 2012.) te u *Wuovoj* autobiografiji pod nazivom "*Promjene prošlosti*" (《往事沧桑》上海文艺出版社1986年).
- 28 Titov posjet Kini dokumentiran je u knjizi Bože Aleksića *Tito u Kini* (Jugoslavenska revija, Beograd, 1978.), dok se o Hua Guofengovom posjetu može čitati u djelima novinarkе Dare Janeković, *Veliki mir* (Mladost, Zagreb, 1979.), *Deveto nebo: putopisi i zapisi iz Kine* (Mladost, Zagreb, 1987.), *Susreti s poviješću* (Prometej, Zagreb, 2002.) i *Crni as i dvije grlice* (Vlastita naklada, Zagreb, 2003.). Detalji o obje posjete dostupni su u Arhivu Jugoslavije, u fondu Kabineta predsjednika Republike pod signaturama I-2/70-3 i I-3-a/56-12.
- 29 Najznačajnije knjige o Kini napisane od strane jugoslavenskih autora u sedamdesetima su: Radenković, Đorđe, *Zagonetka zvana Kina*, Beogradski izdavačko-grafički zavod, 1973; Šaranović, Mihailo, *Kina: Zemlja na zemlji*, Prosveta, Beograd 1973; Šolajić, Dragutin, *Kina danas*, Institut za međunarodni radnički pokret, Beograd, 1973; Vlahović, Petar, *Život i običaji naroda Kine*, Naučna knjiga, Beograd, 1973; Vražalić, Ešref, *Kineska revolucija i savremeni svijet*, Oslobođenje, Sarajevo, 1974; Šošić, Davor, *Svakodneva Kina*, August Cesarec, Zagreb, 1975.

o jugoslavensko-sovjetskom sporu³⁰ te prijevode Kardeljevih djela³¹ počeli su pratiti prijevodi djela Ive Andrića koji je do danas u Kini ostao daleko najprevođeniji autor s prostora bivše Jugoslavije.³² U ovo vrijeme pojavio se i prvi pregled djela hrvatskih kipara Ivana Meštrovića i Frana Kršinića.³³

Što se autorskog rada tiče, i za razliku od jugoslavenskih autora,³⁴ Kinezi su u ovo- me periodu uglavnom pisali osvrte na gospodarstvo Jugoslavije te nisu ulazili u dublje analize političkih i povijesnih tema.³⁵ U ovome periodu pojavili su se i prvi rječnici kinesko-srpskohrvatskog jezika.³⁶

Smirivanja na unutrašnjem planu, čemu su dobrim dijelom kumovali smrt Mao Zedonga i uopće mnoge promjene u vodstvu kineske partije, uvela su Kinu u jedno posve drugačije doba. S *Deng Xiaopingom* (邓小平) Kina se polako počela otvarati za što je bilo potrebno, u svrhu slobodnijeg širenja znanja, napustiti apsolutnu ideo- lošku kontrolu nad medijima i izdavačkim kućama.³⁷ Iako se u prvome redu ciljalo na

- 30 V. 杰吉耶尔：《铁托传》三联书店1977年；德迪耶尔：《苏南冲突经历》三联书店1977年。
- 31 爱德华·卡德尔等 (Edvard Kardelj)：《南斯拉夫计划制度》(Pravci razvoja političkog sistema socijalističkog samoupravljanja) 北京出版社1979年；卡德尔 (Kardelj)：《民主与社会主义》(Socijalizam i demokracija) 人民出版社1981年；卡德尔 (Kardelj)：《爱德华·卡德尔论农业，农村与合作社》(O poljoprivredi, selu i zadrugarstvu) 农业出版社1987年。
- 32 安德里奇 (Andrić)：《德里纳河上的桥》(Na Drini ćuprija) 人民文学出版社1979年；《特拉夫尼克风云》(Travnička hronika) 上海译文出版社1988年；《德里纳河之桥，邪恶的庭院》(Na Drini ćuprija, Prokleta avlija) 远景出版事业公司1982年；《婚礼》(Svadba) 黑龙江人民出版社1986年；《情妇玛拉》(Mara milosnica) 外国文学出版社1988年；《桥·小姐》(Na Drini ćuprija, Gospodica) 漓江出版社2000年；《万恶的庭院》(Prokleta avlija) 上海译文出版社2001年，itd.
- 33 梅斯特罗维奇 (Meštrović)，克尔什尼奇 (Kršinić)：《南斯拉夫雕塑家梅斯特罗维奇，克尔什尼奇作品选集》北京出版社1979年。Ivan Meštrović jedan je od najzapaženijih umjetnika s prostora bivše Jugoslavije. Prikazi njegovih djela bit će tiskani više puta u raznim časopisima te u izdanju 《伊万·麦什特洛维奇》(Ivan Meštrović) 中央民族学院出版社1988年。
- 34 U Jugoslaviji se nastavilo pisati o temama vezanim uz Kinu u istom ritmu kao i ranijih godina. Najznačajnija izdanja su: Dragičević, Ivo, *Kina: između siromaštva i industrijskog razvitka*, Stvarnost, Zagreb, 1978; Friganović, Mladen, *Narodna Republika Kina*, Školska knjiga, Zagreb, 1978; Gorjup, Mitja, *Kineski dnevnik*, Globus, Zagreb, 1978; Đorđević, Jovan, *Politički sistem Narodne Republike Kine*, Radnička štampa, Beograd, 1979.
- 35 江春泽 (Jiang Chunze)：《南斯拉夫经济》(Gospodarstvo Jugoslavije) 北京出版社1979年；柳光青 (Liu Guangqing)：《南斯拉夫的社会主义自治制度和经济发展》(Jugoslavenski sustav samoupravljanja i gospodarski razvitak) 上海人民出版社1979年。
- 36 Grujić, Branislav, *Kinesko-srpskohrvatski rečnik*, Obod, Cetinje, 1978. i 约夫蒂克 (Govetić)：《汉塞辞典》(Kinesko-srpski rječnik) 1978年。
- 37 O kineskom otvaranju u literaturi objavljenoj na engleskom i kineskom jeziku vidi: MacFarquar, Roderick, *The Politics of China: The Eras of Mao and Deng*, Cambridge University Press, 1998; Meisner, Maurice, *Mao's China and After: A History of the People's Republic*, Simon and Schuster Trade, 1999; Vogel, Ezra F., *Deng Xiaoping and the Transformation of China*, Belknap Press, 2013; 杨继绳 (Yang Jisheng)：《邓小平时代》(Deng Xiaopingaovo doba) 中央编译出版社1998年；王洪模 (Wang Hongmo)：《改革开放的历程》(Tijek reformi otvaranja) 河南人民出版社1989年；赵智奎 (Zhao Zhikui)：《改革开放30年思想史》(30 godina reformi otvaranja) 人民出版社2008年；

unaprjeđenje tehničkog znanja, u osamdesetim godinama Kina je doživjela preporod u svim granama znanosti, što je utjecalo na to da su se sve više počeli pojavljivati i naslovi o prostorima Jugoslavije. Osamdesete su zapravo bile godine kada se o prostorima Jugoslavije u pozitivnom smislu najviše pisalo, i to najvećim dijelom zbog toga jer su neka jugoslavenska iskustva Kini bila djelomično zanimljiva zbog stvaranja novih smjernica vlastitog razvoja. Tako u ovom razdoblju najviše prevladavaju razna djela o pojedinim granama gospodarstva, većim dijelom u prijevodima, uz pojavu i značajnog broja djela kineskih autora. U ovome razdoblju Kinezi su preveli djela Vladimira Stipetića, Dragutina Marsenića, Miladina Korača, Petra Markovića i Dragoljuba Simonovića, Ivana Maksimovića i Velimira Vasića.³⁸ U sferi humanističkih i društvenih znanosti, u ovome razdoblju objavljeni su prijevodi djela Predraga Vranickog,³⁹ Ivana Božića,⁴⁰ Dušana Bilandžića,⁴¹ Zvonka Štaubringera⁴² te Đilasova djela *Nova klasa*, *Tito – Pogled iznutra*, *Nesavršeno društvo* i *Razgovori sa Staljinom*, od kojih bi prvo i posljednje Kinezima jako dobro poslužilo za kritiziranje Jugoslavije da su objavljena u vrijeme njihovih originalnih objava u SAD-u.⁴³ Od zadnjih kapitalnih djela objavljenih pred raspad Jugoslavije ističe se još *Istorija saveza komunista Jugoslavije*.⁴⁴ U ovome razdoblju, objavljivalo se i dosta književnih djela. Uz Andrića, čija su se djela nastavila prevoditi,⁴⁵

厉以宁 (*Li Yining*), 林毅夫 (*Lin Yifu*), 周其仁 (*Zhou Qiren*): 《读懂中国改革》 (*Razumjeti reforme Kine*) 中信出版社2014年; 中央文献研究室编 (*Partijski istraživački centar*): 《邓小平传》 (*Biografija Deng Xiaopinga*) 中央文献出版社2014年.

- 38 斯蒂佩梯奇 (*Stipetić*): 《社会主义南斯拉夫农业的发展》 (*Socijalistički razvoj jugoslavenske poljoprivrede*) 农业出版社1980年; 马尔塞尼奇 (*Marsenić*): 《南斯拉夫经济制度》 (*Privredni sistem Jugoslavije*) 人民出版社1981年; 科拉奇 (*Korač*): 《社会主义自治生产方式》 (*Socijalistički samoupravni način proizvodnje*) 中国财政经济出版社1981年; 马科维奇 (*Marković*), 西蒙诺维奇 (*Simonović*): 《南斯拉夫农业经济》 (*Ekonomika poljoprivrede sv. 1.*) 农业出版社1982年; 马科维奇 (*Marković*): 《南斯拉夫农业经济学教程》 (*Ekonomika poljoprivrede, sv. 2.*) 经济科学出版社1984年; 马克西莫维奇 (*Maksimović*): 《公有制的理论基础》 (*Teorijske osnove društvene svojine*) 中国社会科学出版社1982年; 瓦西奇 (*Vasić*): 《南斯拉夫的经济政策》 (*Ekonomika politika Jugoslavije*) 中国对外翻译出版公司1984年.
- 39 弗兰尼茨基 (*Vranicki*): 《马克思主义和社会主义》 (*Marksizam i socijalizam*) 人民出版社1982年; 《马克思主义史-I》 (*Historija marksizma I*) 人民出版社1986/1988年. Prijevodi II. i III. sveska bit će objavljeni 1988. i 1992. g.; 《马克思主义史-II》 (*Historija marksizma II*) 人民出版社1988年; 《马克思主义史-III》 (*Historija marksizma III*) 人民出版社1992年.
- 40 博日奇 (*Božić*): 《南斯拉夫史》 (*Istorija Jugoslavije*) 商务印书馆1984年.
- 41 比兰契奇 (*Bilandžić*): 《南斯拉夫社会发展的思想和实践》 (*Ideje i praksa društvenog razvoja Jugoslavije*) 商务印书馆1986年.
- 42 施陶布林格 (*Štaubringer*): 《铁托的独立道路》 (*Titovim putem*) 新华出版社1987年.
- 43 吉拉斯 (*Đilas*): 《新阶级》 (*Nova klasa*) 中共中央政法委员会理论室1981年; 《铁托》 (*Tito*) 新华出版社1981年; 《不完美的社会》 (*Nesavršeno društvo*) 金枫出版公司1976/1987年; 《同斯大林的谈话》 (*Razgovori sa Staljinom*) 世界知识出版社1989年.
- 44 斯托扬诺维奇等 (*Pleterski, Britovšek, Morača, Stojanović*): 《南斯拉夫共产主义者联盟历史》 人民出版社1989年.
- 45 Vidi fusnotu br. 32.

Kinezima se u ovome razdoblju najviše svidio Branko Ćopić.⁴⁶ Na stranu Andrića i Ćopića, u književnoj sferi u ovom razdoblju uglavnom prevladavaju prijevodi djela autora srpske nacionalnosti.⁴⁷ Zanimljivim može biti i to da je u ovo vrijeme objavljen i prijevod biografije slavnog špijuna, pravog Jamesa Bonda, Dušana Tricikla Popova.⁴⁸

Osim što su prevodili, Kinezi su u osamdesetima po prvi puta po broju knjiga otpratili svoje jugoslavenske kolege.⁴⁹ Napisano je nekoliko općenitih, preglednih knjiga o Jugoslaviji, a osim njih, slično kao i kod prijevoda, glavne teme o kojima se pisalo bile su vezane uz gospodarski razvoj i specifičnost jugoslavenskog socijalističkog razvoja. Uz tri knjige pod naslovom *Jugoslavija*,⁵⁰ izdvojiti se mogu i neka opširnija djela poput *Istraživanja o reformama u ekonomskim sustavima Sovjetskog Saveza, Jugoslavije i zemalja Istočne Europe*⁵¹ te djela profesora *Tong Zhimina* i *Deng Ronglina* koji su sami boravili u Jugoslaviji krajem sedamdesetih i početkom osamdesetih: *Teorija i praksa reformi ekonomskog sustava Jugoslavije*,⁵² *Jugoslavenska samoupravljačka "poduzeća" i distribucija dohotka*⁵³ i *Upravljanje industrijskom ekonomijom Jugoslavije*.⁵⁴ Osim djela o gospodarstvu i razvoju Jugoslavije, pisale su se i potpunije studije o jugoslavenskom društvu, tako da su u ovo vrijeme nastala prva cjelovitija djela o povijesti i filozofiji: *Jugoslavenska suvremena filozofija*⁵⁵ i *Povijest Jugoslavije*.⁵⁶ Na kraju, zanimljivost ovog razdoblja leži i u tome što je s otvaranjem Kine više Kineza dobilo priliku putovati svijetom, pa tako i Jugoslavijom, što je ostavilo pisani trag u nekoliko putopisa. Kako su

46 乔皮奇 (Ćopić) : 《尼科列金纳轶事》(Doživljaji Nikolettine Bursaća) 外国文学出版社1984年; 《两个小淘气》(Mağareće godine) 少年儿童出版社1985/1997年; 《乔皮奇短篇小说选》(Ćopićeve kratke priče) 花山文艺出版社1989年。

47 Izuzev slovenskog pisca Cirila Korača, u ovome razdoblju mogu se naći prijevodi srpskih autora Stevana Sreneca, Janka Veselinovića, Grozdane Olujić, Radoja Domanovića i dr.

48 波波夫: 《间谍与反间谍》(Spy, Counterspy) 群众出版社1983年。

49 Tasić, Branka, *Kineska umetnost*, Vuk Karadžić, Beograd, 1980; Butorac, Tomislav, *Suđenje kulturnoj revoluciji*, Vjesnikova press agencija, Zagreb, 1981; Lukić, Sveta, *Kineski pečat: ogled sa jednog putovanja*, Narodna knjiga, Beograd, 1982; Đidić, Ljubiša, *Čudesna Kina*, Bagdala, Kruševac, 1986; Simić, Predrag, *Marksizam i kineska revolucija*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 1986; Simić, Predrag, *Socijalizam kineskih boja*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 1988; Simić, Predrag, *Socijalizam i modernizacija u NR Kini: teorija i praksa reformi u Kini posle Mao Cedunqa*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 1988.

50 张善余编著 (Zhang Shanyu) : 《南斯拉夫》(Jugoslavija) 商务印书馆1980年; 江春泽 (Jiang Chunze) : 《南斯拉夫》(Jugoslavija) 上海辞书出版社1982年; 蔡澜 (Cai Lan) : 《南斯拉夫》(Jugoslavija) 天地图书公司1987年。

51 甘棠寿等主编 (Gan Tangshou): 《苏联南斯拉夫东欧经济体制改革研究》河南大学出版社1989年。

52 全志敏 (Tong Zhimin): 《南斯拉夫经济体制改革的理论与实践》湖北人民出版社1983年。

53 全志敏 (Tong Zhimin) : 《南斯拉夫“企业”自治管理和收入分配》劳动人事出版社1985年。

54 邓荣霖 (Deng Ronglin): 《南斯拉夫工业经营管理学》中国人民大学出版社1987年。

55 贾泽林 (Jia Zelin): 《南斯拉夫当代哲学》中国社会科学出版社1982年。

56 郑学稼 (Zheng Xuejia): 《南斯拉夫史》帕米尔书店1985年。

Kinezi vidjeli jugoslavenske zemlje može se čitati u djelima *Crtice o Jugoslaviji*,⁵⁷ *Putopis iz Jugoslavije*,⁵⁸ *Što sam vidio u Jugoslaviji*⁵⁹ i *Izveštaj iz Jugoslavije*.⁶⁰

Moderni znanstveni pristup: teme vezane uz Jugoslaviju

Uz društvene i gospodarske promjene, u osamdesetim godinama prošlog stoljeća u Kini su načinjeni značajni iskoraci u razvijanju modernog znanstvenog pristupa u svim granama znanosti. S ovim razdobljem mogu se pratiti značajan pozitivni pomaci u broju i kvaliteti znanstvenih radova u gotovo svim disciplinama. Ovo otvaranje Kine odrazilo se i na zanimanje za prostore Jugoslavije. S osamdesetim godinama tako se po prvi puta mogu pronaći radovi u kojima se prema istraživanju jugoslavenskih prostora pristupa na jedan posve novi način. Iako je u znanstvenim radovima i dalje prisutna marksistička misao, napravljen je značajan odmak od radikalnih teza maoizma koje su zamijenili kritički osvrti, citiranje većeg broja ideološki nepristranih i stranih izvora, slobodniji izbor i veća specijalizacija tematike te javna znanstvena rasprava. Napuštanjem krutih ideoloških smjernica prošlosti, kineski su znanstvenici u osamdesetima po prvi puta dobili priliku kritički preispitati ulogu Jugoslavije, kako u socijalističkom svijetu, tako i njenog odnosa i značenja spram same Kine.

Pregledavajući radove kineskih istraživača, može se primijetiti kako Kina bira one teme za istraživanje u kojima može naći poveznice sa situacijama izravno vezanim uz nju samu ili kroz koje nalazi znanja koja Kini na neki način koriste. Od osamdesetih godina prošlog stoljeća nadalje, jugoslavenske teme Kini su bile važne u prvom redu zbog toga što je Kina na jugoslavenski razvoj gledala kao na jednu specifičnu razvojnu alternativu socijalizma od koje se ponešto, iako više u negativnom nego pozitivnom smislu, može naučiti. Iz tog razloga, političke, društvene i gospodarske promjene i reforme, s posebnim interesom za koncept samoupravljanja, bile su važne teme za istraživanje. Povijesne teme vezane uz Jugoslaviju Kinezi su istraživali kako bi mogli razviti bolju povijesnu perspektivu o Kini i pojasniti povijesnu pozadinu aktualnih međunarodnih odnosa. Kini, koja je i sama u geografskom, nacionalnom, kulturnom i lingvističkom smislu raznolika zemlja, izrazito su zanimljivi bili problemi i rješenja jugoslavenskog nacionalnog pitanja. Na kraju, raspad Jugoslavije, kao i slom i transformacija mnogih socijalističkih režima koji su se u isto vrijeme odvijali, Kini su bili zanimljivi zbog boljeg razumijevanja uvjeta i mogućnosti vlastitog razvoja.

57 叶君健 (*Ye Junjian*): 《南斯拉夫散记》四川人民出版社1980年.

58 陈模 (*Chen Mo*): 《南斯拉夫游记》湖北人民出版社1981年.

59 迎秀 (*Ying Xiu*): 《我所看到的南斯拉夫》人民日报出版社1982年.

60 郑恩波 (*Zheng Enbo*): 《来自南斯拉夫的报告》世界知识出版社1985年.

Radovi o političkim, društvenim i gospodarskim promjenama u Jugoslaviji

Koncepti, ideje, uspjesi i neuspjesi, specifičnosti, promjene, korisnosti i propusti političkih, društvenih i gospodarskih promjena u Jugoslaviji obrađeni su u radovima *Teorija i praksa u odvajanju partije i vlade u Jugoslaviji* (1982.), *Kratki uvod u sustav jugoslavenskih političkih reformi* (1987.), *Kardelj i jugoslavenska reforma* (1989.), *Križ problema bivše Jugoslavije, skrivene opasnosti perspektive* (1993.).⁶¹ Promjene vezane uz gospodarstvo i samoupravljanje analizirane su kroz radove *Ekonomski mehanizam i princip samoupravljanja u Jugoslaviji* (1985.), *Razlozi i pouke neuspjeha socijalističkog samoupravljanja u Jugoslaviji* (1987.), *Teoretski razlozi ekonomske krize u Jugoslaviji* (1988.), *Novе reforme jugoslavenskog gospodarskog sustava* (1989.) i *Povijesne pouke jugoslavenske ekonomske reforme* (1994.).⁶² Diskrepancije jugoslavenskog socijalnog sustava razmatrani su u radovima *Teorija i praksa samounapređenja Jugoslavije* (1987.), *Kontradikcije jugoslavenskog socijalnog sustava i ideje za reforme* (1989.), *Preliminarna istraživanja i lekcije prekida socijalnih reformi u Jugoslaviji* (1994.), *Analiza razloga propasti jugoslavenskog gospodarskog koncepta "samoupravljanja"* (1996.), *Istraživanje izgradnje jugoslavenskog modela autonomnog socijalizma* (2012.) i *Kritički osvrt na socijalističku praksu u Jugoslaviji* (2014.).⁶³

Jugoslavija u Hladnom ratu

Od značajnijih knjiga o jugoslavenskoj prošlosti ističu se *Seriya o svjetskom antifašizmu* (38), *Jugoslavija* (1992.), *Staljin i Tito: Uzroci i posljedice raskola Sovjetskog Saveza i Jugoslavije* (2002.), *Istraživanja o teoriji samoupravljačkog socijalizma* (2002.), *Uspori i pad Jugoslavije* (2006.), *Istraživanje o raskolu Sovjetskog Saveza i Jugoslavije* (2007.)

61 全志敏 (Tong Zhimin): 《南斯拉夫关于党政分离的理论与实践》《苏联东欧问题》1982年04期; 李靖宇 (Li Jingyu), 鲍文凯 (Bao Wenkai), 耿伟 (Geng Wei): 《南斯拉夫政治体制改革简介》《世界经济与政治》1987年09期; 徐耀新 (Xu Yaixin): 《卡德尔与南斯拉夫改革》《南京师大学报》1989年第1期; 阎耀珊 (Yan Yaoshan): 《前南斯拉夫问题的症结、隐患和前景》《世界经济与政治》1993年06期。

62 全志敏 (Tong Zhimin): 《南斯拉夫的经济机制和自治原则》《经济问题探索》1985年09期; 赵乃斌 (Zhao Naibin): 《南斯拉夫社会主义自治制度失败的原因和教训》《世界经济与政治》1987年09期; 孔田平 (Kong Tianping): 《试论南斯拉夫经济危机的理论根源》《世界经济与政治》1988年10期; 汪丽敏 (Wang Limin): 《南斯拉夫经济体制面临新的改革》《世界经济》1989年02期; 王义祥 (Wang Yixiang): 《南斯拉夫经济改革的历史教训》《俄罗斯研究》1994年第6期。

63 全志敏 (Tong Zhimin): 《南共联盟自我完善的理论与实践》《今日苏联东欧》1987年02期; 林水源 (Lin Shuiyuan): 《南斯拉夫社会所有的制的矛盾及其改革的初步设想》《世界经济与政治》1989年10期; 曾晓力 (Zeng Xiaoli): 《南斯拉夫社会主义改革夭折的历史教训初探》《空军政治学院学报》1994年02期; 陈华山 (Chen Huashan): 《试析原南斯拉夫“自治”经济体制最终失败的原因》《东欧中亚研究》1996年04期; 胡雪萍 (Hu Xueping): 《南斯拉夫自治社会主义建设模式再探》《理论月刊》2012年01期; 刘欣然 (Liu Xinran): 《实践派关于南斯拉夫社会主义实践的批判性反思》《苏州大学学报》2014年02期。

te *Evolucija Đilasove političke misli* (2011.).⁶⁴ Također valja spomenuti kako je 2000. objavljen i prijevod biografije Josipa Broza Tita.⁶⁵

Uz ovih nekoliko knjiga, napisano je i mnogo radova. O hladnoratovskom odnosu Jugoslavije i Sovjetskog Saveza raspravlja se u radovima *Socijalistički put Jugoslavije i staljinizam* (1979.), *Gospodarske veze Jugoslavije i Sovjetskog Saveza* (1986.), *1948. g. i jugoslavensko-sovjetski sukob* (1989.), *Idejne promjene u jugoslavenskoj vanjskoj politici nakon razlaza sa Sovjetskim Savezom* (2001.) i *Socijalistički put Jugoslavije i staljinizam* (2010),⁶⁶ dok se odnose Jugoslavije i Sjedinjenih Američkih Država analizira kroz radove *Podrijetlo američke politike pomoći Jugoslaviji* (2007.), *Politika Trumanove administracije prema Istočnoj Europi i "jugoslavenska različitost"* (2009.), *Analiza američke politike prema Jugoslaviji tijekom hladnoratovskog perioda 1948–1958* (2008.) te *Pregled istraživanja o američkom stavu prema sukobu Jugoslavije i Sovjetskog Saveza (1948–1953.)* (2010.).⁶⁷ Nadalje, o Titu i jugoslavenskoj strani pokreta nesvrstanih pisalo se u radovima *Jugoslavija i pokret nesvrstanih* (1987.), *Titova ideja nesvrstanih* (1987.), *Komentari na Titovu "stratešku ideju nesvrstanih"* (2002.), *Tito, čelični heroj bivše Jugoslavije* (2011.) i *Uspon Tita u vremenu prije Drugog svjetskog rata* (2012.).⁶⁸ Osim o spomenutim, Kinezi su pisali i o mnogim drugim temama vezanim uz hladnoratovsku prošlost Jugoslavije. Između ostalih, mogu se istaknuti radovi *Otvoranje Jugoslavije prema svijetu* (1984.), *Balkanska unija i pogled na jugoslavenski poslijeratni ekspanzionizam* (1998.), *Internacionalizacija jugoslavenskih nacionalnih problema i međunarodni odnosi nakon Drugog svjetskog rata* (2003.), *Lekcije potopa "praktične*

64 刘白羽 (*Liu Baiyu*) 李辉凡 (*Li Huifan*): 《世界反法西斯文学书系-38-南斯拉夫卷》重庆出版社1992年; 沈志华 (*Shen Zhibhua*): 《斯大林与铁托: 苏南冲突的起因及其结果》广西师范大学出版社2002年; 张利华 (*Zhang Lihua*): 《南斯拉夫自治社会主义理论研究》中国社会科学出版社2002年; 马细谱 (*Ma Xipu*): 《南斯拉夫兴亡》社会科学文献出版社2006年; 郝承敦 (*Hao Chengdun*): 《苏南冲突研究》学林出版社2007年; 项佐涛 (*Xiang Zuotao*): 《米洛万·吉拉斯的政治思想演变研究》中央编译出版社2011年。

65 铁托 (*J. B. Tito*): 《铁托传》(*J. B. Tito*) 中共中央党校出版社2000年。

66 张椿年 (*Zhang Chunnian*): 《1941-1945年南斯拉夫民族解放战争》1979年04; 蔡抗 (*Cai Kang*): 《略论南斯拉夫对苏经济关系》1986年02期; 龚陆林 (*Gong Lulin*): 《论1948年前后南斯拉夫在南苏冲突中的对策》《上海师范大学学报》1989年第2期; 郝承敦 (*Hao Chengdun*): 《论苏南冲突后南斯拉夫外交理念的变化》《烟台师范学院学报》2001年01期; 张万杰 (*Zhang Wanjie*): 《南斯拉夫社会主义道路与斯大林思想》中国国际共运史学会2010年会暨学术研讨会论文集中国浙江杭州。

67 李广艳 (*Li Guangyan*): 《美国对南斯拉夫军事援助政策的缘起》《东北师大学报》2007年第2期; 李广艳 (*Li Guangyan*): 《杜鲁门政府对东欧政策与“南斯拉夫差别”》《长春师范学院学报》2009年7第28卷第4期; 许加梅 (*Xu Jiamei*): 《冷战时期美国对南斯拉夫政策评析 (1948—1958)》北方论丛2008年第4期; 王卓 (*Wang Zhuo*): 《美国对苏南冲突的政策 (1948—1953) 研究史料述评》《白城师范学院学报》2010年第24卷第1期。

68 姜琦 (*Jiang Qi*): 《南斯拉夫与不结盟运动》《今日苏联东欧》1987年02期; 朱志伟 (*Zhu Zhiwei*): 《论铁托的不结盟思想》《天津师大学报》1987年第5期; 张利华 (*Zhang Lihua*): 《铁托“不结盟战略思想”论评》《辽宁大学学报》2002年第4期; 徐丽 (*Xu Li*): 《钢铁英雄前南斯拉夫领导人铁托》天津市经理学院学报2011年06期; 张海霞 (*Zhang Haixia*): 《二战前铁托的崛起历程》学理论2012年30期。

filozofije”“praktične filozofske škole” bivše Jugoslavije (2010.), *Preliminarna studija razloga jugoslavenskog kritiziranja Albanije u 50-im godinama 20. stoljeća* (2015.).⁶⁹

Nacionalno pitanje Jugoslavije

Tek jedna značajnija knjiga o ovoj temi može se pronaći u kineskim knjižnicama: *Nacionalizam, nacionalni sastavi i internacionalizam: Istraživanja jugoslavenskog nacionalnog pitanja* (2004.).⁷⁰ Radovi, kojih je bilo više, uključuju *Etnički problemi u Jugoslaviji i jugoslavenska vanjska politika* (1981.), *Nacionalizam i bivša Jugoslavija* (1993.), *Nacionalni odnosi i regionalna suradnja bivše Jugoslavije* (1998.), *Ideali nacionalne jednakosti i realnost raspada Jugoslavije* (1999.), *Etnički problemi bivše Jugoslavije* (2000.), *Povijesni i kulturni uzroci jugoslavenskih etničkih problema* (2004.), *Federalni sustav i nacionalno pitanje u Jugoslaviji* (2004.), *Etnički identitet i nacionalna kriza u Jugoslaviji* (2006.), *Usporedba etničkih odnosa bivšeg Sovjetskog Saveza, Jugoslavije i Kine* (2009.), *Kulturni nacionalizam i nacionalni jezici u bivšoj Jugoslaviji* (2009.), *Uzroci etničkih sukoba u Jugoslaviji* (2012.) te *Ispitivanje i usporedba teorije i prakse nacionalnih pitanja u višenacionalnim socijalističkim državama, primjer Sovjetskog Saveza, Jugoslavije i Kine* (2015.).⁷¹

Raspad Jugoslavije

O raspadu Jugoslavije, ratu i stvaranju novih država Kinezi mogu čitati u knjigama *Gradanski rat i raspad Jugoslavije* (1993.), *Nacionalna kriza tijekom raspada Jugoslavije*

- 69 赵乃斌 (Zhao Naibin) : 《南斯拉夫的对外开放》《苏联东欧问题》1984年06期; 郝承敦 (Hao Chengdun) : 《从巴尔干联邦计划看战后初期南斯拉夫的扩张性》《滨州师专学报》1998年第14卷第3期; 余建华 (Yu Jianhua) : 《南斯拉夫民族问题国际化与冷战后国际关系》《世界经济研究》2003年06期; 张守民 (Zhang Shoumin) : 《前南斯拉夫“实践派”的“实践哲学”及其泛滥的教训》《高校理论战线》2010年01期; 张盛楠 (Zhang Shengnan) : 《20世纪50年代后期阿尔巴尼亚批判南斯拉夫缘由初探》《枣庄学院学报》2015年第32卷第3期。
- 70 余建华 (Yu Jianhua) : 《民族主义、国家结构与国际化：南斯拉夫民族问题研究》民族出版社2004年。
- 71 黄雨辰 (Huang Yuchen) : 《南斯拉夫的民族问题及其对外政策》《民族译丛》1981年S1期; 扎晓玲 (Zha Xiaoling) : 《民族主义与前南斯拉夫》《民族论坛》1993年01期; 汪丽敏 (Wang Limin) : 《前南各国关系与地区合作问题》《东欧中亚研究》1998年03期; 潘志平 (Pan Zhiping) : 《民族平等理想空想和现实从前南斯拉夫解体谈起》《世界民族》1999年03期; 汪丽敏 (Wang Limin) : 《前南斯拉夫的民族问题》《东欧中亚研究》2000年02期; 余建华 (Yu Jianhua) : 《南斯拉夫民族问题的历史文化根源》《社会科学》2004年10期; 余建华 (Yu Jianhua) : 《联邦制与南斯拉夫民族问题》《政治与法律》2004年02期; 余建华 (Yu Jianhua) : 《民族认同与南斯拉夫民族危机》《世界历史》2006年05期; 陈娥英 (Chen Eying) : 《前苏联、前南斯拉夫和中国三国民族关系格局比较》《社会主义研究》2009年02期; 田鹏 (Tian Peng) : 《文化民族主义与前南斯拉夫地区的民族语言问题》《世界民族》2009年02期; 张彤 (Zhang Tong) : 《南斯拉夫民族冲突原因探析》《中南民族大学学报》2012年05期; 李贲 (Li Zhi) : 《多民族社会主义国家民族问题理论与实践的考察和比较——以前苏联、前南斯拉夫和中国为例》《黑龙江民族丛刊》2015年03期。

(1993.), *Otegnuti građanski rat u Bosni i Hercegovini* (1995.), *Tragedija u Bosni kroz zapažanja kineskog izvijestitelja* (1997.), *Oluja rata u Bosni* (1998.), *Razdor na Balkanu* (1999.), *Promjene u Jugoslaviji* (2002); *Višestranački sustav i raspad Jugoslavije* (2013.).⁷²

Među istaknutije radove o ovoj temi spadaju *Reakcija i stav Zapada na krizu u Jugoslaviji* (1991.), *Analiza razloga raspada Jugoslavije* (1993.), *Suočavanje sa složenom situacijom bivše Jugoslavije* (1993.), *Analiza karakteristika jugoslavenske povijesti i razlozi raspada* (1993.), *Poslijeratna usporedba razvitka jugoslavenskih republika* (1993.), *Raspad Jugoslavije i rat u Bosni* (1994.), *Međunarodni faktori krize i raspada Jugoslavije* (1994.), *Uzroci i razvitak građanskog rata u Jugoslaviji* (1995.), *Nejasnoće u reformama jugoslavenskog političkog sustava* (1998.), *Sistemske izvori nacionalnih problema bivše Jugoslavije* (2000.), *Razmišljanja o centralizaciji i decentralizaciji Jugoslavije* (2008.), *Povijesni razlozi i implikacije raspada Jugoslavije* (2009.), *Povijesni razlozi raspada Jugoslavije i njegovo značenje za Kinu* (2011.), *Razmatranja o glavnim razlozima raspada Jugoslavije* (2012.) te *Analiza uspjeha i pogrešaka struktura moći kod raspada Jugoslavije* (2013.).⁷³

- 72 徐坤明 (Xu Kunming) : 《南斯拉夫内战与解体》 新华出版社1993年; 郝时远 (Hao Shiyuan) : 《南斯拉夫联邦解体中的民族危机》 四川民族出版社1993年; 郝时远 (Hao Shiyuan) : 《旷日持久的波黑内战》 中央民族大学出版社1995年; 江亚平 (Jiang Yaping) : 《一位中国记者眼里的波黑悲剧》 时事出版社1997年; 刘洪潮 (Liu Hongchao) : 《波黑战争风云》 大众文艺出版社1998年; 马细谱 (Ma Xipu) : 《巴尔干纷争》 北京大学出版社1999年; 赵乃斌 (Zhao Naibin), 汪丽敏 (Wang Limin) : 《南斯拉夫的变迁》 广东人民出版社2002年; 李满长 (Li Manchang) : 《多党制与南斯拉夫分裂》 人民出版社2013年.
- 73 何竹 (He Zhu) : 《西方国家对南斯拉夫危机的反应及其态度》 《今日苏联东欧》 1991年06期; 李明 (Li Ming) : 《试析南斯拉夫解体的原因》 《科学社会主义》 1993年03期; 李玮 (Li Wei) : 《前南斯拉夫解体原因浅析》 《黄淮学刊》 1993年04期; 王茂中 (Wang Maozhong) : 《前南斯拉夫地区面临复杂形势》 《国际论坛》 1993年02期; 滕红岩 (Teng Hongyan) : 《浅析南斯拉夫国家历史发展特点兼论其分裂原因》 《东欧中亚研究》 1993年04期; 喻选峰 (Yu Xuanfeng) : 《战后南斯拉夫各共和国经济发展水平比较》 《河南财经学院学报》 1993年04期; 马细谱 (Ma Xipu) : 《南斯拉夫解体和波黑内战大事记》 《东欧》 1994年04期; 孙恪勤 (Sun Keqin) : 《南斯拉夫联邦危机与解体过程中的国际因素》 《东欧中亚研究》 1994年04期; 翟云端 (Zhai Yunrui) : 《南斯拉夫民族间内战的由来和发展》 《东欧中亚研究》 1995年03期; 刘添才 (Liu Tiancai) : 《原南斯拉夫政治体制改革的误区》 《东欧中亚研究》 1998年第6期; 俞昕暄, 张熹珂 (Yu Yixuan, Zhang Xike) : 《前南斯拉夫民族矛盾的制度根源》 《今日东欧中亚》 2000年01期; 陈新明 (Chen Xinming) : 《南斯拉夫自治社会主义的失败关于集权与分权关系的思考》 《当代世界与社会主义》 2008年06期; 李玲崧 (Li Lingsong) : 《前南斯拉夫分裂的历史原因及其启示》 《广东教育学院学报》 2009年06期; 朱晓超 (Zhu Xiaochao) : 《历史的沉思南斯拉夫分裂对中国的启示》 《群文天地》 2011年02期; 谷亚红 : 《南斯拉夫解体根源国内研究述评》 《俄罗斯中亚东欧研究》 2012年02期; 马细谱 (Ma Xipu) : 《试析南共联盟执政的成功与失误南斯拉夫解体原因之一》 《马克思主义研究》 2013年01期.

Moderni znanstveni pristup: Kosovo, Srednja i Jugoistočna Europa, Republika Hrvatska

Raspad Jugoslavije i postupna pojava novih država, između ostaloga, utjecao je i na otvaranje novih tema za istraživanje. Premda Kina u devedesetima ni jednoj strani u diplomatskom ili uopće političkom smislu nije davala posebnu prednost, te se uglavnom orijentirala na uspostavljanje gospodarskih veza, situacija se značajno promijenila u svibnju 1999. g. kada je pet NATO-ovih projektila pogodio kinesko veleposlanstvo u Beogradu, pri čemu su smrtno stradala tri kineska novinara.⁷⁴ Ovaj incident događaje na Balkanu značajno je primaknuo Kini, ne samo zbog stradanja kineskih državljana već i zbog toga što je NATO-ov napad, iz kineske perspektive, bio direktan dokaz međunarodne intervencije u unutrašnja pitanja jedne zemlje, na što Kina, imajući u vidu u prvom redu Tajvan, ne gleda blagonaklono. K tome, nije pomoglo ni to što je iste godine Makedonija, krenuvši stopama Papua Nove Gvineje, Palaua, Maršalovih Otoka i Kiribatija, iako tek nakratko, odlučila diplomatski podržati Tajvan naspram Kine.⁷⁵ Događaji iz 1999. svakako su najznačajniji za odnose Kine sa zemljama bivše Jugoslavije.⁷⁶ Prije njih, Kina nije imala pravih partnera na tom prostoru, ali se nakon toga počela približavati Republici Srbiji s kojom danas ima najprisnije odnose među svim zemljama Srednje i Jugoistočne Europe.⁷⁷

Svi ovi događaji dosta su utjecali na to da prostor bivše Jugoslavije ne nestane iz vidokruga Kine. O situaciji na Kosovu pisalo se najviše te je međunarodni status Kosova do danas ostao pitanje od posebne važnosti za kinesko Ministarstvo vanjskih poslova. Osim o Kosovu, Kinezi su pisali i o mnogim drugim temama vezanim uz prostor zemalja bivše Jugoslavije i Balkana kao regije. U ovu skupinu može se smjestiti i skroman broj radova i knjiga o Republici Hrvatskoj.

74 Vidi protest Ministarstva vanjskih poslova NR Kine <http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/ziliao_665539/3602_665543/3604_665547/t18047.shtml> (30.11.2016.); Također vidi govor tadašnjeg predsjednika Kine, Hu Jintaoa (胡锦涛) u *Renmin Ribao* (人民日报) od 10. listopada 1999. g.

75 Više o kontekstu odnosa Makedonije i pacifičkih otočnih država prema Kini i Tajvanu u: Sutter, Robert G., *Chinese Foreign Relations*, Rowman & Littlefield Publishers, 2008. g., str. 195, 287-289.

76 O promjenama u stavu Kine prema državama bivše Jugoslavije nakon rata na Kosovu više u radovima Ozrena Bakovića: *Kineska vanjska politika i hrvatsko-kineski odnosi*, u: *Politička misao*, vol XXXVII, br. 4. 2000. g., i *Kineska vanjska politika u novim okolnostima*, u: *Politička misao*, vol XL br. 2. 2003. g.

77 Kineski predsjednik Xi Jinping (习近平) 17–19. lipnja 2016. g. posjetio je Srbiju. Tada su potpisana ukupno 22 ugovora o suradnji između Kine i Srbije, a odnosi te dvije zemlje podignuti su na razinu "sveobuhvatnog strateškog partnerstva". <<http://www.srbija.gov.rs/vesti/vest.php?id=267615>> (30.11.2016.).

Kosovo

Oštru reakciju kineskog političkog vodstva i kineskog naroda popratilo je i mnogo izdanja o situaciji na Kosovu i bombardiranju tadašnje Savezne Republike Jugoslavije. Pri tome posebnu pažnju privlači značajan broj naslova usmjerenih protiv NATO-a i Sjedinjenih Američkih Država poput *Imperijalistička hegemonija i balkansko "bure baruta": Interpretacija kosovske situacije iz perspektive jugoslavenske povijesti* (1999.), *Povijesna pozadina utjecaja velikih sila na kosovsku krizu* (1999.), *Nova strategija NATO-a* (1999.) itd.⁷⁸ Također, upečatljiva su objavljena svjedočanstva kineskih novinara i studenata koji su se tijekom kosovske krize našli u SR Jugoslaviji: *Svjedočio sam bombardiranju kineskog veleposlanstva* (1999.), *Bijeg iz Beograda* (1999.), *Lovim projektile pod krilima NATO-a* (2002.) i *Moj susret s ratom* (2006.).⁷⁹ Od ostalih naslova istaknuti se mogu opširnija djela *Fokus na Kosovo* (1999.) i *Rat na Kosovu* (1999.).⁸⁰

Značajniji radovi o pitanju Kosova uključuju *Problem Kosova u bivšoj Jugoslaviji* (1989.), *Etnički sukobi Kosova* (1998.), *Složeno pitanje Kosova* (1999.), *Balkan nakon rata na Kosovu* (2003.), *Prošlost, sadašnjost i budućnost Kosova* (2006.), *Analiza američke politike prema Kosovu* (2008.) i *Primjer Kosova kao međunarodnog upravljanja Balkanom* (2009.).⁸¹

Balkan i Srednja i Jugoistočna Europa

Pretražujući radove, lako se može primijetiti kako Kina prostor Balkanskog poluotoka još uvijek promatra kao jednu cjelinu, često, ponekad i prečesto uzimajući u obzir samo njegovu različitost od ostatka Europe. Tome svjedoči i činjenica da se ovaj prostor promatra kroz znanstvene institute i političke odjele koji, nastavljajući hladnoratovske trendove, još uvijek zemlje bivše Jugoslavije, uključujući Sloveniju i Hrvatsku, stavljaju u isti politički kontekst s drugim zemljama Istočne Europe te Rusijom. Od značajnijih

78 郝时远 (Hao Shiyuan) : 《帝国霸权与巴尔干“火药桶”从南斯拉夫的历史解读科索沃的现实》社会科学文献出版社1999年; 孔寒冰 (Kong Hanbing) : 《科索沃危机的历史根源及大国背景》四川人民出版社1999年; 王昉 (Wang Fang) : 《北约新战略》当代世界出版社1999年.

79 吕岩松 (Lü Yansong) : 《我亲历中国使馆被炸》人民日报出版社1999年; 高悦 (Gao Yue) : 《逃离贝尔格莱德》中国社会出版社1999年; 顾玉龙 (Gu Yulong) : 《我在北约机翼下追逐巡航导弹》安徽文艺出版社2002年; 潘占林 (Pan Zhanlin) : 《战火中的外交官》当代中国出版社2006年.

80 郑刚主 (Zheng Gangzhu) : 《聚焦科索沃》当代世界出版社1999年; 新华社国际部编著 (Xinhua News Agency International) : 《科索沃战火》改革出版社1999年.

81 曹育明, 扎晓玲 (Cao Yuming, Zha Xiaoling) : 《南斯拉夫科索沃民族问题述略》《中国民族》1989年08期; 汪丽敏 (Wang Limin) : 《科索沃的民族冲突》《世界民族》1998年03期; 左娅 (Zuo Ya) : 《错综复杂的科索沃问题》《东欧中亚研究》1999年03期; 金重远 (Jin Zhongyuan) : 《科索沃战争后的巴尔干》《复旦学报》2003年01期; 柯静 (Ke Jing) : 《科索沃的历史现状及未来走向》《国际论坛》2006年06期; 柯静 (Ke Jing) : 《美国对科索沃政策解析》《现代国际关系》2008年04期; 孔田平 (Kong Tianping) : 《巴尔干国际治理科索沃案例》《俄罗斯中亚东欧研究》2009年02期.

institucija tu su *Institut za Rusiju, Istočnu Europu i Centralnu Aziju* (Kineska akademija društvenih znanosti),⁸² *Odjel za istraživanje Rusije i Istočne Europe Instituta za svjetsku povijest* (Kineska akademija društvenih znanosti),⁸³ *Istraživački Centar za Istočnu Europu (Beijing Foreign Studies University)*⁸⁴ te *Institut za Istočnu Europu i Centralnu Aziju (Renmin University)*.⁸⁵ Ipak, nakon 2013. g. uočava se novo obnavljanje interesa Kine za prostor Balkana koji je nastao zbog inicijative kineske Vlade nazvane “Jedan pojas, jedan put”.⁸⁶ Iako ova inicijativa nije posve dokinula regionaliziranje, ipak su riječi kineskog vodstva nagnule kineske znanstvenike da pogled usmjere prema Balkanu te istraživanju ove regije pristupe na jedan svježiji i preciziraniji način.⁸⁷

Od knjiga, najviše se ističe *Povijest Istočne Europe*,⁸⁸ dok se među značajnije radove o Balkanu, tj. Srednjoj i Istočnoj Europi ubrajaju *Prošlost i sadašnjost Balkana* (1999.), *Problemi etničke politike balkanskih zemalja* (2004.), *Povijesna interpretacija balkanskog dijela Srednje i Jugoistočne Europe* (2006.), *Balkan i Prvi svjetski rat* (2007.), *Analiza integracije zapadnog Balkana u Europsku uniju* (2007.), *Utjecaj međunarodne financijske krize na zemlje Srednje i Istočne Europe* (2009.), *Aktualno stanje i trendovi socijalističkih stranki u Srednjoj i Istočnoj Europi* (2009.), *Poteškoće i rješenja suradnje Kine i zemalja Srednje i Istočne Europe* (2013.), *Socijalni pokreti na Balkanu krajem 19. i početkom 20. stoljeća* (2013.), *Analiza sličnosti i razlika zemalja Zapadne te Srednje i Istočne Europe* (2013.), *Uloga Srednje i Istočne Europe u izgradnji ekonomske zone puta svile* (2014.), *Odnosi Srednje i Istočne Europe sa Sjedinjenim Američkim Državama nakon Hladnog rata* (2014.), *Transformacija zemalja Srednje i Istočne Europe i*

82 中国社会科学院俄罗斯东欧中亚研究所: <<http://euroasia.cass.cn/cate/1000.htm>> (30.11.2016.).

83 中国社会科学院世界历史研究所俄罗斯东欧史研究室: <http://worldhistory.cass.cn/english/english_index.htm> (30.11.2016.).

84 北京外国语大学中东欧研究中心: <<http://en.bfsu.edu.cn/index.php?s=/home/article/detail/id/439.html>> (30.11.2016.).

85 中国人民大学东欧中亚研究所: <<http://www.ruc.edu.cn>> (30.11.2016.).

86 Cilj inicijative “Jedan pojas, jedan put” (*One Belt, One Road*; 一带一路) je pomoći regionalnu povezanost, omogućiti slobodniji protok trgovine i investicija, stvoriti uvjete za efikasniju razmjenu resursa te osnažiti tržišta poboljšanjem povezanosti azijskih, europskih i afričkih kopnenih i pomorskih puteva. Pokretanje inicijative “Jedan pojas, jedan put” objavio je kineski predsjednik *Xi Jinping* (习近平) tijekom posjete Srednjoj i Jugoistočnoj Aziji u rujnu i listopadu 2013. g. Ta se inicijativa u svojoj srži sastoji od dva projekta, *Gospodarskog pojasa Puta svile* (*Silk Road Economic Belt*; 丝绸之路经济带) i *Pomorskog puta svile 21. stoljeća* (*21st-Century Maritime Silk Road*; 21世纪海上丝绸之路): <http://english.gov.cn/policies/infographics/2015/04/23/content_281475094425039.htm> (30.11.2016.); Više o odnosu “Jednog pojasa, jednog puta” i Srednje i Jugoistočne Europe vidi u: Plevnik, Jasna, *The Belt Road Initiative and its Implications for Southeast Europe*; CIRS, Beograd, 2016. g.

87 Jedna od novih specijaliziranih institucija koja okuplja istraživače specijalizirane za prostor Srednje i Jugoistočne Europe u Kini je *Center for Study of Civilizations* (文明区划研究中心) s pekinškog sveučilišta *Capital Normal University* (首都师范大学).

88 孔凡君 (*Kong Fanjun*): 《东欧史》上海人民出版社2010年.

kapitalistički model (2014.), *Novi izazovi i ideje u novoj fazi odnosa Kine sa zemljama Srednje i Istočne Europe* (2015.).⁸⁹

Republika Hrvatska

O Hrvatskoj se u Kini van regionalnog ili jugoslavenskog konteksta nije pisalo mnogo.⁹⁰ U katalogima knjižnica jako se malo toga može naći. Od prijevoda tu su jedino *Izbor modernih pjesama Hrvatske* (1997.), i Tuđmanova *Bespuća povijesne zbiljnosti* (1998.),⁹¹ dok je jedina cjelovitija knjiga o Hrvatskoj u NR Kini izašla iz ruku autorice *Zuo Ya* (左娅): *Hrvatska* (2007.).⁹²

Radovi, kojih također nema mnogo uključuju *Predsjednik Republike Hrvatske Franjo Tuđman* (1994.), *Hrvatska središnja banka i njena monetarna politika* (1996.), *Zakonski okviri poslovanja u Hrvatskoj* (1997.), *Analiza povijesnog procesa stjecanja nezavisnosti Hrvatske* (1997.), *Analiza hrvatskog pitanja i Jugoslavije* (1997.), *Stanje hrvatskog*

89 金重远:《巴尔干历史与现实》《复旦学报》1999年06期;马细谱(*Ma Xipu*):《巴尔干国家的民族政策及其问题》《世界民族》2004年04期;孔田平(*Kong Tianping*):《对东南欧巴尔干化的历史解读》《欧洲研究》2006年04期;金重远(*Jin Zhongyuan*):《巴尔干和第一次世界大战》《复旦学报》2007年04期;柯静(*Ke Jing*):《西巴尔干入欧盟前景分析》《国际论坛》2007年06期;孔田平(*Kong Tianping*):《试论国际金融危机对中东欧国家的影响》《俄罗斯中亚东欧研究》2009年04期;马细谱(*Ma Xipu*):《中东欧社会党执政现状及其走向》《当代世界与社会主义》2009年02期;刘作奎(*Liu Zuokui*):《中国与中东欧合作问题与对策》《国际问题研究》2013年05期;徐刚(*Xu Gang*):《略论19世纪末20世纪初的巴尔干社会主义运动》《当代世界与社会主义》2013年03期;徐刚(*Xu Gang*):《西欧与中东欧的新民粹主义异同探析》《国外理论动态》2013年10期;刘作奎(*Liu Zuokui*):《中东欧在丝绸之路经济带建设中的作用》《俄罗斯东欧中亚研究》2014年02期;朱晓中(*Zhu Xiaozhong*):《冷战后中东欧与美国关系》《俄罗斯学刊》2014年06期;朱晓中(*Zhu Xiaozhong*):《中东欧国家转型和资本主义类型》《俄罗斯东欧中亚研究》2014年02期;徐刚(*Xu Gang*):《中国与中东欧国家关系新阶段新挑战与新思路》《现代国际关系》2015年02期。

90 Hrvati su se nakon stjecanja nezavisnosti nastavili zanimati za Kinu. Još tijekom ratnih godina objavljeni su fragmenti *Yi Jinga* (易经), *Dao De Jinga* (道德经) te Konfucijevih analekata (论语). U vrijeme koje okružuje uspostavu partnerstva o općoj suradnji između Kine i Hrvatske 2005. g., hrvatski izdavači počeli su sve više izdavati naslove vezane uz Kinu. Godine 2008., prevedena su djela Jaques Gerena i Edwarda Shaughnessyja o antičkoj Kini te *Povijest suvremene Kine* Johnathana Fenbyja. Objavljivanje književnih djela kineskih autora u posljednjih petnaestak godina također je u usponu, unatoč tome što još uvijek ima izrazito malo izravnih prijevoda s kineskog jezika. Što se hrvatskih autora tiče, objavljene su knjige Ive Dragičevića, *Kina: od nebeskog carstva do naših dana* (Prometej, Zagreb, 2002.) i Branka Merlina, *Nedosanjana Kina I.* (Odjel za orijentalistiku Hrvatskog filološkog društva, Zagreb, 2012.). Godine 2008. i 2009. objavljena su i dva značajna putopisa, onaj Hrvoja Grgurića (*Na Dalekom istoku: uspomene našeg dobrovoljca iz Sibirije, Mandžurije, Mongolije i Kine*, Ex Libris, Zagreb) i Andrije Stampara (*Dnevnik s putovanja 1931–1938.*, HAZU, Zagreb) u kojima se, između ostaloga, mogu pročitati njihova davno proživljena kineska iskustva. Od značaja je i knjiga Jasne Plevnik, Stjepana Mesića i Ljube Jurčića *Kina na Balkanu* (Plejada, Zagreb, 2013).

91 伊沃·萨纳德尔 (*Ivo Sanader*), 安特·斯塔马奇 (*Ante Stamač*):《克罗地亚当代抒情诗选》中央编译出版社1997年;弗拉尼奥·图季曼 (*Franjo Tuđman*):《历史真相的泥淖》中央编译出版社1998年。

92 左娅 (*Zuo Ya*):《克罗地亚》社会科学文献出版社2007年。

gospodarstva (1998.), *Hrvatska i europska integracija* (2006.), *Razvoj i turizam danas u Hrvatskoj* (2007.), *Festivali i običaji Hrvatske* (2009.), *Razlozi prilagodbe hrvatskog kaznenog zakona Europskoj uniji* (2012.), *Strategija Hrvatske prema kineskoj inicijativi "Jedan pojas, jedan put" nakon ulaska u Europsku uniju* (2015.).⁹³

Završne riječi

Reći da ništa ne znamo o Kini te da ona nas ne poznaje dovoljno i nije posve točno. Ovaj prikaz pokazuje da s jedne i druge strane postoje tisuće stranica teksta napisanih o jednim i drugima. Problem leži u tome što je znanje sadržano u njima na obje strane dobrim dijelom marginalizirano od *važnijih* tema, a potom i dobrim dijelom zaboravljeno. Razvidno je kako i u Kini i kod nas svaka generacija uistinu stvara stručnjake o tim krajevima, ali oni kao da svaki puta iznova nanovo otkrivaju znanje koje su generacije ranije već proizvele. Interes postoji, ali ne i kontinuitet istog. Shodno tome, i sam prijenos znanja zakazuje.

Kao što je prikazano u ovome radu, broj referentnih radova i knjiga o Republici Hrvatskoj iznimno je malen. Mnogo ih više ima o zemljama s kojima Kina ima bolje odnose, što za jednu malu zemlju poput Hrvatske, s prošlošću čija složenost prelazi njene današnje granice, znači da znanje o njoj ne mora nužno dolaziti od nje same, već da se to znanje, kao i percepcija koja se na njemu gradi, mogu stvarati iz izvora koje hrvatska znanstvena zajednica, bez aktivnog sudjelovanja, teško može kontrolirati.

Neosporno je to da je Kina danas važna zemlja te da spada u sam vrh velikih svjetskih sila. Bez obzira na to u kojem se smjeru njen budući razvoj bude odvijao, njen utjecaj na svjetska zbivanja samo će rasti. Neovisno o diplomatskim ili gospodarskim vezama koje Hrvatska s Kinom razvija, za nas to znači da se moramo truditi učiti o tom dijelu svijeta i učiti od tog dijela svijeta. Jednako tako, moramo se truditi tom dijelu svijeta prezentirati sebe u onom svjetlu koje mi odaberemo. U protivnom, ne samo da nećemo moći utjecati na to kako nas petina svjetskog čovječanstva vidi, već ćemo propustiti vidjeti što svijet danas jest.

93 章永勇 (Zhang Yongyong): 《克罗地亚共和国总统弗拉尼奥图季曼》《东欧中亚研究》1994年03期; 汪丽敏 (Wang Limin): 《克罗地亚的中央银行及其货币政策》《东欧中亚研究》1996年05期; 李秀环 (Li Xiubuan): 《克罗地亚经商的法律框架》《东欧中亚市场研究》1997年08期; 张世满 (Zhang Shiman): 《试析克罗地亚走向独立的历史进程》《世界历史》1997年04期; 张世满 (Zhang Shiman): 《试析南斯拉夫联邦时期的克罗地亚问题》《东欧中亚研究》1997年04期; 姚杰 (Yao Jie): 《克罗地亚经济概况》《东欧》1998年03期; 左娅 (Zuo Ya): 《克罗地亚与欧洲一体化》《欧洲研究》2006年04期; 左娅 (Zuo Ya): 《克罗地亚旅游业的发展与现状》《俄罗斯中亚东欧市场》2007年11期; 左娅 (Zuo Ya): 《克罗地亚的节日风俗》《俄罗斯中亚东欧市场》2009年06期; 王立志 (Wang Lizhi): 《克罗地亚刑法典之亲欧盟化及其缘由》《学术交流》2012年09期; 刘海泉 (Liu Haiquan): 《克罗地亚入盟后的机遇与挑战和中国一带一路战略》《上海对外经贸大学学报》2015年03期.

SUMMARY

Written relations with PR China:

What, how and when have the Chinese written about Yugoslavia and Croatia

With the number of books published in foreign languages on China since the end of the Cold War constantly rising, and the books written by Chinese authors about various parts of the world following the pattern, it is rational to ask where do Croatia and China stand in the course of this international mutual learning? What does China know about Croatia, and how much do Croatians understand China? In the same manner, we can ask what did China and Yugoslavia know about each other. Knowledge on what has been written down in the past on both sides, along with the understanding of the authors' purpose of writing, and the historical context in which the thoughts and ideas have left their mark on paper, is the basis for every objective scientific research, including this one. This paper is an introduction to a not always clear review of knowledge that China has on Croatia, and had on Yugoslavia, and vice versa. Its main goal is to serve historians in future research.

Keywords: People's Republic of China, Yugoslavia, Croatia, published books and papers, history of research.